

Könyves utazás

A tenger IV. rész

Öt részlet, mese, igaz történet révén újra utazhatunk együtt néhány napon keresztül, ezúttal a tengerhez! Negyedik részünkben egy kultúrtörténeti utazásra hívjuk Önöket, és ezúttal egy olyan történetet olvashatnak, amelynek főszereplője egy legendás tengerjáró alak, a titokzatos, rejtélyes bolygó hollandi. Tartsanak velünk!

„A bolygó hollandi

A hajózás történetével egyidős a hajótöréseké.

Olvastuk Odysseus hajótörésének homérosi leírását -, ismerjük a történetírók beszámolóit Xerxés hajóhadának végzetes pusztulásáról, s a római flotta két nagy katasztrófáját: az i. e. 255. évben Szicília partjain 220 hajójuk, hat évre rá 120 hajójuk veszett oda.

S mindez a belső Földközi-tengeren történt. Később, amikor vakmerő hajósok kimerészkedtek a világtengerekre, ott még nagyobb veszedelmek leselkedtek rájuk: nyílt vizeken viharverte hullámhegyek roncsoló lökései, partok közelében rejtett sziklazátonyok. A veszni induló hajóról a legénység, ha lehetett, menekült, s az azután vagy elsüllyedt, vagy fennmaradt a víz színén, szelek játékszeréül.

Az ilyen kóbor hajó hol itt, hol ott tűnt fel a tengerjáró hajósok szeme előtt. Olykor köd mosta bizonytalanra körvonalait, olykor a hold sápadt fénye hintette meg misztikus ígérettel, s ilyenkor a babonás tengerész felkiáltott: szellemhajó!

Volt a tengernek egy játéka is: a Fata morgana, a vizek délibábja. Valahol a látóhatár szélén feltűnik egy hajó; nem roncs, teljesen ép, vitorláit szél duzzasztja, fedélzetén legénység futkos, kapitánya fenn a parancsnoki hídon – a jelenés egyszerre csak eloszlik, semmivé lesz. Szellemhajó!

(1821-ben egy Owen nevű angol hajóskapitány különös élményről számolt be. A Jóreménység foka táján hajózott, s éppen azon volt, hogy kikötőbe fusson be, amikor feltűnt előtte egy ismert angol hadihajó, amely irányából ítélve ugyanoda igyekezett. Ő bevezette a hajóját a kikötőbe, s várta, hogy nemsokára megjöjjön a hadihajó is. De az csak nem érkezett meg. Teltek az órák, teltek a napok, elmúlt egy egész hét: ekkor végre a fregatt megjelent az öbölben és horgonyt vetett. Kiderült, hogy amikor Odett kapitány látni vélte, háromszáz tengeri mérföldnyire volt tőle! A Fata morgana csalta meg a szemét.)

Miután ekként az óceánokat megjáró tengerészek esküdtek a szellemhajó létezésére, kellett hozzá egy megfelelő történet is. Szinte magától kínálkozott a bolygó zsidó meséjének tengeri párdarabja, a vízi Ahasverus, aki arra ítéltetett, hogy hajójával folyton-folyvást bolyongjon a tengeren, a legvadabb vihar se ártson neki, s így hajózzon az utolsó ítélet napjáig.

A legenda megszületett. Az kellett még, hogy a meseszöveget egy meghatározott személynek a testére is rászabják.

Ez több változatban történt. Az a legelfogadhatóbb, hogy élt egyszer a XVII. század táján egy istentelen hollandus kapitány, Van Straaten nevezetű. Ez, hogy fitogtassa a hitetlenségét, egyszer nagypénteken ahelyett, hogy templomba ment volna, csak azért is kifutott hajójával a kikötőből. De nem is tért vissza soha. Ítélet napjáig bolyong a tengeren és rémítgeti a hajósokat – a tengerészbabona ugyanis azt tartja, hogy aki találkozik vele, veszedelem éri.

Egy másik változat szerint ennek a kapitánynak – vagy egy másiknak – a veszélyes Jóreménység fokát kellett megkerülnie, de hatalmas szélvihar vissza-visszavetette. Erre csúnyául elkáromkodta magát, hogy ő pedig nem tágít, ha ítéletnapjáig kell is a szelekkel verekednie.

A felsőbb hatalmak szaván fogták, s azóta folyton kóvályog a Jóreménység foka körül, vagy egyéb, a hajózásra veszedelmes vizeken. Az ártatlan legénységgel egyetemben.

(A helynév ne vezesse

félre az olvasót. Eredeti neve

“Viharfok” volt, spanyolul: Cabo tormentoso, s csak később, amikor a körülhajózás már biztonságosabban ment, kapta a Jóreménység foka nevet: Cabo de buena esperanza.)

Richard Wagner ezt a hirtelennyelvű kapitányt vitte színpadra, s a maga részéről hozzáköltötte az asszonyi hűség motívumát.

A tengeri Ahasverus történetével is úgy vagyunk, mint a legtöbb legendával: addig nem hisszük, amíg szóbeszéd helyett írásos, hiteles bizonyíték nincs előttünk.

Hát ez a hiteles tanúságtétel megjött. Ezúttal a szellemhajó az amerikai kontinens déli részén, a Hoorn-foknál tűnt fel. Itt találkozott vele egy angol királyi herceg, Viktória királynő unokája, a későbbi V. György király.

A fiatal herceget, mint tengerészkadétot, két fivére társaságában hosszú tengeri útra küldték a Bacchante nevű iskolahajón. Az utazásról könyvet is adtak ki, ebben 1881. július 11-1 kelettel a következő élmény foglaltatik:

“Hajnali négy órakor a bolygó hollandi haladt el mellettünk. Sajátságos vörös fényt láttunk, ez kísértetiesen világított meg egy hajót. Tisztán látszottak a tőlünk mintegy 200 méternyire levő brigg árbocai, vitorlarúdjai és vitorlái, olyannyira, hogy a mi előárbocunkon figyelő őrszem hangosan lekiáltott: >Hajó, ahoi!< Láttá az ügyeletes tiszt is, valamint több kadét és matróz, összesen tizenhárman. Az a matróz, aki elsőnek látta meg a bolygó hollandit, pár óra múlva lezuhant az árbocról és halálra zúzta magát.” (Közli minden magyarázat nélkül Enno Niessen: Das grosse Geheimnis. (Ebenhausen bei München 1923. 236. old.)

Több részletet az érdekes kalandról nem tudtam meg.”¹

Gondolatok, kérdések a történethez:

- Mennyire hisz Ön a legendákban? Esetleg emlékszik-e olyan legendás alakra, amiben régen hitt?
- Mit jelképez az Ön számára a bolygó hollandi, aki sosem tud nyugodni, arra ítéltetett, hogy örökösen a tengert járja?

Többen megírták már a bolygó hollandi történetét, gyerekek számára Tallián Mariann dolgozta fel 2019-ben. Olvassák el mesében is ezt a legendát!

¹ Ráth-Végh István: Tarka históriák. Gondolat Kiadó. Bp., 1964. 554-557.